

ВЛАДО ПЕТРОВСКИ

ЕТНИЧНОСТА
КАКО ФАКТОР ЗА
ОБРАЗОВАНИЕ ВО
РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА

ШТИП, 2007

Д-р ВЛАДО ПЕТРОВСКИ

**ЕТНИЧНОСТА КАКО ФАКТОР ЗА
ОБРАЗОВАНИЕ ВО РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА**

Д-Р ВЛАДО ПЕТРОВСКИ

**ЕТНИЧНОСТА
КАКО ФАКТОР ЗА
ОБРАЗОВАНИЕ ВО
РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА**

ВТОРО ИЗДАНИЕ

**Штип
2007**

CIP – Каталогизација во публикација
Народна и универзитетска библиотека
„Св. Климент Охридски“, Скопје

37.035:316.347(497.7)
372.2:316.347(497.7)

ПЕТРОВСКИ, Владо
Етничноста како фактор за образование во Република Македонија /
Владо Петровски, - 2. изд. – Штип : Педагошки факултет
„Гоце Делчев“, 2007. - 216 стр. : 24 см.

ISBN 978-9989-2622-5-8

а) Етничност - Образовни аспекти - Македонија
COBISS-MK-ID 68659978

ВОВЕД

Прашањето на заедничкото живеење е комплексен проблем со кој треба се соочи секое општество кое е мултиетничко и мултикултурно по пат поставување на човекот како индивидуа во центарот на вниманието и тоа основните човекови права и слободи.

Проблемите на планот на рамноправноста со кој се среќаваат етнички верските и јазичните групи се едни од најстарите приоритети на меѓународна заедница. Заради хуманитарни и прагматични причини од секогаш се настојува овие проблеми да бидат решени на најсоодветен начин, со што би биле избегнати можни конфликтни состојби, со цел да се обезбеди припадниците на населението на една држава кои се разликуваат од мнозинството поради одредени карактеристики на нивната група како што се етничките одлики, верски принципи, јазикот и културата, да не страдаат од мнозинството заради своите разлики. И покрај огромните напори што ги прави меѓународната заедница на план, на почетокот на новиот милениум, во светот и понатаму имаме исклучително чувствителна етничка стварност.

Со оглед на Балканската историја, проблемот со малцинствата на Балканот е премногу специфичен и тој произведува конкретни малцински проблеми, односно произведува многу повеќе историја отколку што може да поднесе. Република Македонија е дел од Балканот и од овој меѓуетнички амбиент, што значи дека овие меѓуетнички тензии не ја одминуваат. Суштествено за Македонија, беше и фактот дека низ историјата немало меѓуетнички судири, со што се олеснуваше соживото меѓу македонскиот и останатите етнички заедници, односно претставуваше значаен фактор во намалувањето на повремениите меѓуетнички тензии, но последни настанани кои се одиграа во 2001 година, пред се, се мисли на конфликтот помеѓу македонската мнозинска заедница и најмногубројната албанска малцинска заедница, кој заврши со Рамковниот договор, во голема мера ги усложнија влошија и онака сложените меѓуетнички односи, кои денес се многу кривки Република Македонија.

Проблемите што произлегоа од транзиционите периоди посебно во земјата со поголем број на етнички малцинства, во преден план го издвојуваат проблемите со нивното образование, кој во голема мера е присутен и во Република Македонија. Етничноста и проблемите што произлегоа од неа, во Македонија во последните десет години се пробија во прв план, а своја рефлексија имаат во општествено-етно-групирање, потоа во етно-културата како значаен дел од мултикултурата, а она на кое посебно обрнавме внимание во овој труд, а тоа е образованието на етничките заедници. За потребите и целите на овој труд, во преден план примарните мотивациски фактори за образование на етничките заедници

Република Македонија кои имаат малцински статус, кога го имаме во предвид фактот дека легислативата крајно коректно ја третира малцинската проблематика во сверата на образованието, и тоа пред се образованието на етничките заедници на сопствениот мајчин јазик.

Уставот на Република Македонија предвидува корисна рамка за малцинските права, а во тој контекст и за образовната легислатива на етничките заедници како на индивидуално така и на колективно ниво, но остава многу делови да се регулираат со конкретни закони.

Во областа на образованието, покрај еднаквиот пристап кон образовните институции за сите граѓани, припадниците на етничките заедници имаат право на образование на својот мајчин јазик на сите образовни нивоа. Притоа државата гарантира бесплатно основно образование кое е задолжително за сите. Во областа на високото образование припадниците на етничките заедници под исти услови аплицираат за некои од 29-те факултети на универзитетите во Скопје и Битола. Покрај ова од учебната 1992/93 година има и посебна квота за припадниците на етничките заедници, односно покрај редовно запишаните студенти, може да се зголеми нивниот број за 10% за секоја етничка заедница, а од 1996/97 година квотата се пресметува посебно за секоја националност и се движи според процентот на нивната вкупна застапеност во вкупното население. Освен ова припадниците на најмногубројната етничка заедница во Република Македонија, албанската, сопственото високо образование можат да го стекнуваат на сопствениот мајчин јазик на приватниот Универзитет за Југоисточна Европа, основан во 2001 година со седиште во Тетово, на кој наставата се изведува на албански, англиски и македонски јазик, и на новоформираниот Универзитет на албански јазик во Тетово кој со работа ќе започне од учебната 2004 година.

Во современите граѓански општества, државата обезбедува образование на секој граѓанин како негово индивидуално граѓанско право. Повеќето држави во светот, меѓу кои спаѓа и Македонија, овозможуваат преку својата легислатива како остварување на индивидуалните така и на колективните права на етничките заедници кои имаат малцински статус во глобалното општество. Во тој корпус на етнички права спаѓа и правото на образование на етничките заедници, за кое мораме да констатираме дека е решено на многу демократски начин, и спрема сите прифатени меѓународни стандарди кои ја регулираат оваа проблематика, затоа што овозможува образование на сите етнички заедници на сопствениот мајчин јазик во основното и средното образование, ако за тоа се исполнети одредени законски предуслови, но исто така припадниците на албанската заедница своето високо образование можат да го стекнуваат и на сопствениот јазик на Универзитетот за Југоисточна Европа и на новоформираниот Универзитет на албански јазик, и двата со седиште во Тетово. Од сето ова не можеме а да не констатираме дека во Република Македонија легислативата ги задоволува сите можни предуслови за образование на етничките заедници, меѓутоа ова иако не е безначајно не е и пресудно, затоа што и покрај тоа што легислативата нуди нормални предуслови за образование на етничките заедници, во Република Македонија и понатаму немаме нивна задоволителна вклученост во образовниот систем, се мисли само на одредени етнички заедници, што само по себе го наметнува прашањето, кои се факторите за

Република Македонија, во услови кога не постои правно ограничување остварување на ова нивно право. Отука се јави потребата да оваа свера на разли мотивираност на припадниците на етничките заедници за образование, комплја истражаме и научно анализираме, со цел да најконзистентно ги утврд факторите кои влијаат врз мотивацијата за образование.

Основен предмет на ова истражување е етничноста како фактор образование во Република Македонија. Со ова истражување се опфатени следни етнички заедници: Албанците, Турците, Ромите, Власите и Македонците. Иако основна мнозинска заедница, и во таа смисла истражувањето има национален карактер. Истражувањето се одвиваше на територијата на Република Македонија го опфати временскиот период од осамостојувањето на Македонија до денес.

Вака насоченото истражување, а и содржината на овој труд го сочинува два дела и тоа: прв дел, кој претставува теоретска анализа на мотивационите фактори за образование кои се анализирани од аспект на нивната етничка димензија. Во тој поглед посебен акцент е даден на карактеристиките семејството и неговото влијание во процесот на образованието на припадниците на етничките заедници во Република Македонија, потоа на територијалните (локалитетот и неговиот однос кон образованието), јазикот, религијата, вредносните системи на етничките заедници и економските ресурси во кои жи одредени етнички заедници.

Вториот дел содржи емпириска анализа на податоците добиени врз основа на спроведената анкета за факторите кои влијаат како мотивација за образование на веќе акцентирани етнички заедници. Анкетата беше спроведена во карактеристични региони по својата етничка структура во Република Македонија за кои оценивме дека ќе ни дадат релевантни податоци за целта која сакавме да постигнеме со овој труд. Во западна Македонија (Гостивар), каде македонската мнозинска заедница има малцински статус, централна Македонија каде малцинските заедници претставуваат околу една третина од населението (Скопје и источна Македонија, каде што мнозинското македонско население е доминантно, односно, каде што постои хомогена структура на населението со преовладување на мнозинската заедница (Штип и Кочани).

Етничките групи во Република Македонија се организирани и функционираат како подопштества со свои поткултури. Во тие рамки градат и етно-културни идентитети, кои што силно влијаат врз етно-мотивираноста за образование. Меѓутоа секојпат ќе висе во воздух одговорот на прашањето, дали образованието на етничките заедници на сопствениот јазик на сите нивоа во Република Македонија ќе води кон релаксирани меѓуетнички односи и кон нивна интеграција во македонското општество или пак ќе води кон нивно сегрегирање, етно-затворање и кон дезинтеграција на македонското општество.

Sadik Emroja Globalization and social processes.....	158
Nexhat Buzuku Globalization, internet and the youth of the Republic of Kosovo.....	159
Fatmir Qollakaj Globalization and transnational threats.....	160
Bilall Kasami Facing the challenges of globalization: an economic view.....	161
Bejtulla Demiri Etiologjia dhe dimensionet e islamit politik si fenomen i globalizmit.....	162
Mevludin Ibish Globalization and its impact on small societies.....	163
ABSTRAKTET E PUNIMEVE TË FILOLOGJISË ORIENTALE.....	164
Mehdi Polisi The interest of Europeans towards the Oriental – Islamic World according to Sami Frashëri.....	165
Isa Memishi Orientologjia në shërbim të afirmimit të Orientit.....	167
Metin Izeti Orientologjia dhe sfidat e krijimit të terminologjisë islame në gjuhën shqipe.....	168
Spartak Kadiu Rëndësia e përkthimit të veprave të studimeve orientale.....	169
Nexhat Ibrahim Kontributi i orientalistikës në ndriçimin e trashëgimisë muslimane.....	170
Lindita Xhanari -Latifi Studimet shqiptare në fushë të orientalistikës, arritje dhe domosdoshmëri.....	171
Xhemile Abdiu Letërsia orientale në këndvështrimin e sotëm të studimeve të letërsisë shqipe në hapësirën mbarë shqiptare.....	172

Adnan Ismaili Orientalizmat e gjuhës shqipe me etimologji arabe.....	173
Abdullah Rexhepi Orientalistika dhe Letërsia Krahasimtare.....	176
Zeqirija Ibrahim Transkriptimet dhe redaktimet e mevludeve në gjuhën shqipe.....	177
Turan Çelebi Avantgarde literary theory and Genç kalemler movement.....	179
Alma Dema Antropologjia racionale dhe laborator filologjik i Said (në Orientalizmi) në truallin etnologjik shqiptar.....	180
Jahja Hondozi Sheh Hilmi Maliqi – një krijues i frytshëm i letërsisë së bejtexhinjve.....	181
Kushtrim Shehu Perceptimi Orientalist i Shqiptarizmes.....	182
Ziber Lata Një pasqyrim i qëndrimeve ndaj orientalizmeve në gjuhën shqipe.....	184
ABSTRAKTET E PUNIMEVE TË HISTORISË.....	185
Qerim Dalipi Western Macedonia's present-day lands regarded by foreign travel writers (1878-1900).....	186
Fejzullah Shabani Albanian diplomacy an integral part of political and social developments.....	187
Zeqirja Rexhepi Konflikti shqiptaro-maqedonas i vitit 2001 – vlerësimet shqiptare, maqedonase dhe ato ndërkombëtare”.....	188
Bashkim Rrahmani & Majlida Belegu Kosova sui generis case in the process of building a state and in the process of national integration.....	189
Fatmire Lumani Social and political development of albanian and their perspective in XXI century....	190
Kire Filov Albanians from Macedonia – in the past, today, tomorrow.....	191

Enis Kelmendi & Pajazit Hajzeri	
Identiteti i pathyeshëm kombëtar i shqiptarëve të Maqedonisë.....	192
Veli Kryeziu	
Historia dhe kontinuiteti i kulturës shqiptare përballë kulturës slave.....	193
Selver Xhemaili	
Bashkëjetesa në shoqërinë multinationale osmane model për ndërtimin e marrëdhënieve ndëretnike dhe ndërfetare në Republikën e Maqedonisë.....	194
Sefedin Rahimi	
Vështrim historik i arsimit të lartë në Kosovë dhe perspektiva në shekullin XXI.....	195
Minir Ademi	
Zhvillimi i ngjarjeve te vitit 2001 i dhanë shenjat e një kryengritje gjithë shqipëtare në Maqedoni.....	196